

Reino Kero

Emeritusprofessori, Turun yliopisto

Siirtolaisuuden tutkijana Turun yliopistossa

Avainsanat: tutkija, yliopisto, siirtolaisuus, urakehitys

Lähden liikkeelle 1940-luvun loppupuolesta, jolloin olin vielä pikkupoika. Joku kysyy nyt ja ihan aiheellisesti, mitä tekemistä alle kymmenvuotiaalla pojalla oli siirtolaisuuden tutkimisen kanssa? Ja vastaus on: Tekeminen oli haaveilemista, turkismetsästäjäksi Kanadaan lähtemistä.

Pienellä pojalla eli minulla oli lupa osallistua 1940-luvun puolivälissä oravajahtiin, ei yksin mutta naapurin isännän apurina. Meillä oli toimiva työnjako: Ensinnäkin meillä oli kohtalaisen hyvä koira – Suomen pystykorva, joka pennusta lähtien erikoistui oravien etsimiseen ja haukkumiseen. Minä taas olin hyvä kiipeämään puuhun, johon ammutuksi tullut orava useinkin kuoli. Minun roolini oli oravan noutaminen puusta. Naapurin isäntä oli joukon johtaja. Hän tunsu metsät, ja hänellä oli tietenkin haulikko. Parhaina päivinä ”osasomme” saalisti yli 20 oravaa.

Monien vuosien ajan olin vain apuri. Mutta olin apuri, jolla oli suuria suunnitelmia: kun vartun, lähden turkismetsästäjäksi Kanadaan. Valmistelin tulevaisuutta lukemalla kaiken mitä asiasta oli kirjoitettu. Vammalan kaupunginkirjastossa alan luettavaa ei tosin ollut paljon.

Aika kului, ensin alakoulussa, sitten yläkoulussa, keskikoulussa, lukiossa ja syksystä 1960 lähtien Turun yliopistossa, jossa minusta parin vuoden kuluttua tuli siirtolaisuuden tutkija.

Siirtolaisuuden historia oli lähes 40 vuoden ajan Turun yliopiston yleisen historian painopistealue, josta valmistui pro gradu -tutkielmia, liseniaattitutkielmia ja väitöskirjo-

ja enemmän kuin miltään muulta historian alueelta. Toinen painopistealue oli Itämeren piirin historia. Se jäi kuitenkin pahasti siirtolaisuustutkimuksen jalkoihin.

Siirtolaisuuden historia oli siis Turun yliopiston yleisen historian painopistealue – projekti, jonka piti tuottaa laaja itse tehtyyn tutkimukseen perustunut yleisesitys jokaisesta Suomen kaukosiirtolaisuuden kohdealueesta, sen siirtolaisuudesta.

Entä sitten? Syksyllä 1963 sain kutsun opiaineen johtajan professori Ville Niitemaan vastaanotolle. Ilman sen kummempia esipuheita Niitemaa ilmoitti, että sinä teet väitöskirjasi kotimaakuntasi Satakunnan amerikkansiirtolaisuudesta. Mitä minä siihen? Vastasin luultavasti ”Jaaha”, en sen enempää. Professorin sana oli siihen aikaan rinnastettavissa Jumalan sanaan, jota ei sopinut kyseenalaistaa. Tein – kuten käskettiin – liseniaattitutkielmani Satakunnan Amerikan siirtolaisuudesta, mutta väitöskirjaani kaappasin mukaan kaikki muutkin Suomen maakunnat.

Siirtolaishistorian tutkimusprojekti oli Ville Niitemaan ideoima. Mistä hän idean oli saanut? Luultavasti idea syntyi akateemikko Eino Jutikkalan tapaamisen yhteydessä. Jutikkala oli Niitemaan hyvä ystävä – tai ystävä ainakin – ja syksyllä 1963 Jutikkalan oppilas Anna-Leena Toivonen sai valmiiksi väitöskirjansa Etelä-Pohjanmaan Amerikan siirtolaisuudesta. Ja Niitemaa ei halunnut luovuttaa koko Suomen siirtolaisuutta Jutikkalalle. Niin Suomen siirtolaistutkimuksen ”pelastaminen” tuli minun tehtäväkseni.

Olin assistenttina ja apurahan nauttijana syksystä 1963 lähtien pitempään kuin kukaan toinen Turun yliopiston yleisen historian oppiaineessa, eli päätoimisesti jonkinlaisessa tutkimustyössä vuonna 2002 tapahtuneeseen eläkkeelle lähtöni asti. Minulla oli onni saada apurahoja yksi toisensa jälkeen. Ja kun olin syntynyt tekemään työtä, valmistui tutkimuksiakin toinen toisensa jälkeen: Väitöskirja oli valmis vuonna 1974 ja sitten syntyi kirja suurin piirtein joka toinen vuosi.

Tällä hetkellä on valmiina noin 15 kirjaa, joista pääosa liittyy siirtolaisuuden historiaan. Lähitulevaisuudessa ilmestyy vielä yksi kirja, joka ei liity siirtolaisuuteen. Sillä on työotsikona "Mullan alle". Kirja kertoo erilaisista kotiseutuuni Tyrväeseen liittyvistä asioista, joista yksi on hautauskulttuuri. Ja tähän minun "tuotantoni" luultavasti loppuu.

Aikaa, jolloin olin siirtolaisuuden historian tutkijana Turun yliopistossa, voinee luonnehtia jonkinlaiseksi suomalaisen yliopistomaailman murroskaudeksi. Vanhat yliopistot alkoivat kasvaa nopeasti, ja uusia perustettiin. Niinpä kun sain vuonna 1963 ensimmäisen työpaikkani, oli Turun yliopiston yleisen historian oppiaineessa vain yksi assistentti, yksi lehtori ja yksi professori. Ja lisäksi vielä tutkijoita. Tänä päivänä professorejakin on kolme.

Ollessani assistentti, lehtori, professori ja lopuksi tiedekunnan dekaani sain vaikuttaa paljonkin oppiaineeni ja tiedekunnankin kehitykseen. Ehkä tärkein ja kauaskantoisin tehtäväni oli tutkimusaiheiden ideointi. Onnistuin siinä vähintään hyvin. Siirtolaisaiheisia pro gradu -tutkielmia valmistui minun virassaoloaikani noin 60, ja muutamaa lukuun ottamatta opiskelijat saivat tutkielmansa aiheen minulta. Kesken jääneitä siirtolaisuushistoriaan liittyneitä tutkimuksia lienee ollut vain yksi. Muistan aiheen ja opiskelijan vielä hyvin: Opiskelija karkasi Tampereelle, ja hänen tutkimuksensa Pohjois-Amerikan IWW-läisistä (IWW, Industrial Workers of the World -ammattiliitto) on nyt noin 50 vuotta myöhemmin yhä kesken.

Tutkimuskohde eli suomalaiset siirtolaiset ovat olleet hajallaan eri puolilla maailmaa. Lähdeaineistokin on ollut pahasti hajallaan. Toki minulla oli yhden suomalaisen maakunnan siirtolaisuutta tutkiessani mahdollisuus saada lähes kaikki tarvitsemani lähdeaineisto Turun maakunta-arkistoon tai historian laitokselle. Jos joku olisi lähtenyt tekemään väitöskirjaa yleensä Suomen siirtolaisuudesta, olisi lähdetilanne ollut paljon hankalampi.

Jossain määrin toimiva ratkaisu olikin koota siirtolaisuushistorian tutkimusarkisto Turkuun. Lähtökohdina olivat vuodet 1967–1968.

Silloin lähetettiin Pohjois-Amerikkaan tuhansia kyselylomakkeita, joilla koottiin henkilötietoja siirtolaisista, ja pyydeltiin myös esimerkiksi amerikansuomalaisten järjestöjen pöytäkirjoja, kirjeitä jne. Keruun tuloksena onnistuttiin saamaan suuri kokoelma pöytäkirjoja ja tuhansia lomakkeita, joissa oli siirtolaisten elämäkertatietoja ym.

Olen varsin ylpeä siirtolaisuushistorian tutkimuksen menestystarinasta ja osuudestani tässä työssä Turun yliopistossa. Tähän "tarinaan" kuuluu ehdottomasti vielä yksi lisä: mukana oli myös muutama tutkijan alkua, joissa oli professoriainesta. Niinpä kun kiitelen ja kehuun omaa panostani, on samalla mainittava myös nimet Keijo Virtanen, Auvo Kostiainen ja Arja Pilli, Olavi Koivukangas ja Olavi Lähteenmäki. Kolmella ensin mainitulla yliopiston virkaura huipentui professuuriin – Keijo Virtasella jopa yliopiston rehtorin virkaan. Keijon suursaavutus projektissa oli valtava siirtolaisuushistorian lähdeaineiston mikrofilmaustyö, jonka hän teki lähinnä vaimonsa kanssa Yhdysvalloissa ja Kanadassa.

Olavi Koivukangas oli Siirtolaisuusinstituutin perustaja ja johtaja. Koivukankaan tutkimussektori oli Australia. Tässä yhteydessä on paikallaan oikaista professori Vilho Niitemaan kertomus Siirtolaisuusinstituutin perustamisesta. Niitemaa kertoi aikanaan, että hän perusti instituutin Keron työpaikaksi, mutta Kero alkoi "ryppyillä", jolloin hän antoi Instituutin Koivukankaalle. En tiedä, kenen idea Instituutin perustaminen oli – Niitemaan? Koivukankaan? Ei kuitenkaan minun ideani eikä Instituuttia minua varten oltu perustamassa.

Kostiaisen siirtolaisista oli amerikkansuomalaisen vasemmistoradikalismien tutkiminen, Arja Pilli (Himanen) kirjoitti kanadansuomalaisesta sanomalehdistöstä, Alpo Juntunen puolestaan Siperiaan hakeutuneista. Olavi Lähteenmäen väitöskirjatyö jäi kesken, mutta minä toimitin postuumiksi julkaisuksi hänen lisensiaattityönsä, joka oli tasoltaan hyvä väitöskirja. Eero Kuparinen erikoistui Afrikan siirtolaisuuden historiaan. Ja tulevaisuus näyttää, millaisena tutkijajoukon nuorin eli Johanna Leinonen näkee Suomesta lähteneet siirtolaiset.

Jäin eläkkeelle 16 vuotta sitten. Aktiivisin siirtolaisuushistorian tutkimus loppui Turun yliopistossa näihin aikoihin. Alex Huhdan väitöskirja Yhdysvaltain suomalaisista vasemmistoradikaaleista ilmestyi kuitenkin vasta viime vuonna. Ja toki on mahdollista, että joku saa valmiiksi siirtolaisuushistorian liittyvän väitöskirjansa vielä myöhemminkin. Varsinainen "projekti" on kuitenkin ohi.